

Хлинїна О. М.,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

НЕКЛАСИЧНІ ЗАСОБИ НОМІНАЦІЇ КОНЦЕПТУ КАР'ЄРА

Стаття присвячена аналізу засобів номінації концепту кар'єра та детальному вивченню неklasичних номінацій, до яких відносяться словосполучення, фразеологізми та ідіоми. Вони становлять особливу форму вербалізації концептів та заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною сторін дійсності

Ключові слова: номінація, концепт, словосполучення, фразеологізми, ідіоми, референція, денотат, конотація.

Статья посвящена анализу средств номинации концепта карьера и детальному изучению классических номинаций, к которым относятся словосочетания и фразеологизмы. Они составляют особую форму вербализации концептов и заполняют лакуны в лексической системе языка, которая не может полностью обеспечить наименование познанных человеком сторон действительности.

Ключевые слова: номинация, концепт, словосочетания, фразеологизмы, идиомы, референция, денотат, конотація.

The article analyzes means of concept career nominations and a detailed study of non-classical nomination means, which include word-combinations, phraseologisms and idioms. They exist as a specific form of concept verbalization and fill the gaps of the lexical system, which can not fully provide nomination of all human gotten to know aspects of reality.

Keywords: nomination, concept, word-combination, phraseologisms, idioms, reference, denotation, connotation.

Під номінацію розуміємо процес і результат найменування, за якого мовні елементи співвідносяться з об'єктами, що вони позначають [3, с. 237]. Як процес виділення й осмислення позначуваного предмета чи події, а також як результат цього процесу номінація «постає одночасно як продукт класифікаційної діяльності людини в обраній царині знання чи суспільного досвіду і як продукт діяльності мовленнєвої, мовної» [4, с. 6].

Номінативні одиниці не лише вказують на об'єкт, а й позначають поняття про цей об'єкт, в якому закріплено результати процесу раціонального пізнання дійсності, пов'язаного з абстрагуванням від реального об'єкту, його ознак, перетворенням їх в ідеальну сутність [6, с. 228].

Класичними номінативними одиницями є лексичні номінації, що «як форма існування концептів є відображенням об'єктивної реальності» [1, с. 31]. Крім слів, до номінативних одиниць залучають також словосполучення та фразеологізми, визначаючи їх як неklasичні номінації [8, с. 57], та які становлять особливу форму вербалізації концептів та заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною сторін дійсності. [5, с. 5].

Класичні лексичні засоби вербалізації концепту КАР'ЄРА поділяємо на дескриптивно та прагматично орієнтовані [8]. Дескриптивно орієнтованими називаємо лексичні одиниці, структура значення яких містить лише *денотативний блок*, за допомогою якого продуценти/інтерпретатори дискурсу надають/отримують інформацію про типовий образ (прототип), співвіднесений з іменем референта [7, с. 128]. Денотат розуміємо за В. М. Телією як проміжну ланку між реалією і смислом: ця інформація створює новий, не існуючий в позамовній дійсності, але існуючий у вигляді прототипу (типового образу) об'єкт, що репрезентує мінімізоване типізоване уявлення про властивості реалій, які є членами відповідного класу [8, с. 95]. Процедури співвіднесення типового образу з тим чи іншим знанням про його властивості розглядаємо як процедури референції [8, с. 102-103].

На основі аналізу різних точок зору щодо природи фразеологізмів відносимо ідіоми та фразеологічні сполучення із зв'язаним значенням одного з компонентів. За В. В. Виноградовим саме фактор зв'язаності значення одного з компонентів фразеологічних словосполучень відрізняє їх як від вільних словосполучень, так і ідіом [2].

Вільні та фразеологічні словосполучення розглядаємо як лексико-синтаксичні параметричні сполучення стрижневого слова, так званого *опорного найменування*, що називає здатний до референції складник предметно-референтної ситуації, та *слова-параметризатора*, що називає динамічну чи статичну ознаку референта [8, с. 52]. Виходячи з цього положення, вважаємо можливим розглядати вільні та фразеологічні словосполучення як структурно-семантичні деривати семантично стрижневого слова.

Вільні словосполучення відрізняються від фразеологічних тим, що семантика їхнього параметризатора, на відміну від параметризатора фразеологізму, не визначається семантично стрижневим словом. Наприклад, *опорне найменування* *career* у структурі вільних словосполучень типу *career advice/ guidance/ information/ adviser/ officer/ service/ break/ advancement/ development / ladder/ path/ progression / choice/ opportunities/ prospects/ structure/ servant/ diplomat/ soldier/ girl/ woman* тощо; *career to build/ carve out/ have/ make/ pursue/ begin/ embark on/ launch/ start (out on)/ boost/ abandon/ give up/ cut short/ end/ ruin/ wreck/ resume/ change* тощо; *long/ brief/ short/ brilliant/ distinguished/ glittering/ good/ great/ successful/ promising/ flagging/ chosen/ academic/ acting/ diplomatic/ literary/ medical/ military/ musical/ political/ sporting/ teaching/ playing/ professional/ recording career* тощо; *the peak/ height/ a change of career* тощо може сполучатися практично з необмеженою кількістю параметризаторів, що ніяк не впливає на семантику останніх, наприклад:

(1) *Once she decided to pursue her new **career choice**, Hajdu began to refocus her studies on learning as much as she could about facial prostheses.*

(Newark Star-Ledger, Sunday, August 10, 2008, 12:00 AM)

(2) *Carlee Dimry is leaving for the University of Tennessee next month to **embark on** her college soccer **career**.*

(San Diego U-T, Monday, December 13, 2010)

(3) *At the height of his career, Mr. Jackson was indisputably the biggest star in the world; he sold more than 750 million albums.*

(The New York Times, Nov. 29, 2011)

Номінативною базою для переосмислення параметризатора виступає опорне найменування фразеологічного словосполучення із зв'язаним значенням одного з компонентів, що виступає у 'вільному' значенні, зберігаючи свій денотат і референтну віднесеність. Так, *career* у структурі фразеологічних словосполучень може визначати семантику параметризатора-іменника (порівн.: *veneer* – *фанера* та *career veneer* – *малий потенціал для просування по службі*; *purgatory* – *ущелина* та *career purgatory* – *засидітися на безперспективній посаді без можливості для просування, підвищення*; *victim* – *жертва* та *career victim* – *працівник, який не вчиться на власних помилках, і, навпаки, продовжує їх повторювати*; *nazi* – *фашист, нацист* та *career nazi* – *людина, яка настільки зосереджена на грошах, власному статусі і кар'єрі, що не помічає того, що робить життя приємним і змістовним, речі, люди та події, які безпосередньо не впливають на досягнення її кар'єрних цілей для неї нічого не значать*; *arrears* – *заборгованість* та *career in arrears* – *кар'єра у процесі становлення*; *suicide* – *самогубство* та *career suicide* – *здійснити вчинок, який повністю дискредитує вас і може звести нанівець будь-яку можливість особистого розвитку*) чи параметризатора-прикметника (порівн.: *checkered* – *клітчастий* та *checkered career* – *професійний досвід, який включає череду гарних та важких періодів*).

(4) *He has worked at high levels in city and state government. He was not intent on career suicide.*

(The New York Times, May 21, 2012)

(5) *People at a Sikh temple had a criminal record, a history of involvement in the white supremacist movement and a checkered career in the Army, law enforcement authorities and organizations that monitor hate groups said Monday.*

(Los Angeles Times, August 6, 2012 11:52 p. m.)

Ідіоми, на відміну від фразеологічних словосполучень із зв'язаним значенням одного з компонентів, є еквівалентними слову за способом вказування на об'єкт, співвіднесений з певним денотатом (типовим представником категорії): жодна з ознак денотата ідіоми не зіставлена з денотатом окремого складника словосполучення. Наприклад, жодна з ознак денотата ідіоми *blue collar* (*найменший працівник*) не залучена ні до денотата *blue* (букв. *синій, блакитний*), ні до денотата *collar* (букв. *комірцець*).

Метафоризація є основним процесом формування фразеологізмів й, насамперед, ідіом, оскільки виконує ту ж саму лінгвокреативну функцію, що і словотворчі моделі, але більш скрито і нестандартно через складність механізму цього процесу [8, с. 135]. Значення ідіоми структуроване на підставі образного переосмислення слів-компонентів словосполучення. Таким чином, можна сказати, що значення ідіоми формується на участі гештальта, що репрезентує образ-подобу через призму якого сприймається означуване, на відміну від значення фразеологічного словосполучення, що спирається на прототип, вербалізований опорним найменуванням [8, с. 127].

Значення фразеологічних сполучень із зв'язаним значенням одного з компонентів ґрунтується на основі субфрейму тотожності компаративного фрейму, що спирається на типовий образ (денотат), а значення ідіоми – на підставі взаємодії субфреймів тотожності й подібності компаративного фрейму, що спирається на гештальт-структуру, порівн.: *profitable business* [ЩОСЬ-референт об'єкт є ЩОСЬ-корелят телеологічна категорія ПРИБУТКОВА СПРАВА]; *cash cow*: [ЩОСЬ-референт об'єкт є начебто ЩОСЬ-корелят корова, яка приносить гроші → ЩОСЬ-референт об'єкт є ЩОСЬ-корелят телеологічна категорія ПРИБУТКОВА СПРАВА].

Наявність образної гештальт-структури у структурі значення ідіом зумовлює їх експресивність і ріднить їх із прагматично орієнтованими лексичними одиницями, тоді як фразеологічні сполучення із зв'язаним значенням одного з компонентів семантично ближче до дескриптивно орієнтованих лексичних одиниць.

Ідіоматичні засоби вербалізації концепту КАР'ЄРА у своїй кількості не менш численні у порівнянні з фразеологічними словосполученнями, порівн.: *climb the corporate ladder* (*advance in one's career; the process of getting promoted and making it to senior management*) [поступове кар'єрне зростання, просування]; *jump through hoops* (*to go through a lot of difficult work for something; to face many obstacles*) [долати перешкоди на кар'єрному шляху]; *blood on the carpet* [наявність багатьох проблем, результатом яких є звільнення працівника]; *beyond the call of duty* (*more than is expected or required by a job*) [повністю віддаватися роботі, працювати більше ніж того потребує посада]; *find one's feet* (*begin to feel comfortable in a new job*) [освоїтись на новому робочому місці]; *get the sack* (*get fired; one is forced to leave one's job*) [бути примусово звільненим]; *to sweat blood* [працювати з останніх сил, але закінчити певне завдання вчасно]; *glass ceiling* (*the perceived struggle of women and minorities to achieve promotions*) [боротьба за підвищення серед представниць жіночої статі чи меншин] тощо.

Серед фразеологізмів можна виділити проміжну групу, до якої відносимо фразеологізми, у яких семантично залежний компонент є образно переосмисленим, наприклад: *checkered career* (метонімічне подання характеристики кар'єри, як мінливого процесу, що представляється як череда сприятливих та несприятливих етапів за участі символу перемін – чорно-білих квадратиків шахової дошки – та метонімічне переосмислення постійних змін зайнятості, що зазнає суб'єкт кар'єри за період сого професійного життя на основі уявного атрибуту – клітчастий, тобто мінливий). Оскільки семантично залежний компонент може знайти референтцію лише шляхом параметризації стрижневого слова, такі одиниці зараховуємо до фразеологізмів із зв'язаним значенням одного з компонентів, із застереженням, що в структуруванні їхнього значення задіяний образний складник.

Таким чином, засоби вербалізації концепту КАР'ЄРА залучають дескриптивно та прагматично орієнтовані лексичні номінації та їхні структурно-семантичні номінативні деривати – вільні словосполучення, фразеологічні словосполучення та ідіоми, – що відбивають різноманітні сторони кар'єри як процесу, професійні відносини, розвиток у мовній свідомості американського лінгвокультурного соціуму.

Література:

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. – М. : Высшая школа, 1986. – 295 с.
2. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке // Лексикология и лексикография. Избр. тр. – М. : Наука, 1977. – 312 с.
3. Гак В. Г. К типологии лингвистических номинаций // Языковая номинация. Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 230-293.
4. Кубрякова Е. С. Части речи в ономазиологическом освещении. – М. : Наук, 1978. – 115 с.
5. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. – М. : Высшая школа, 1986. – 336 с.
6. Мадоян В. В. Вопросы лексикологии и грамматики. – М. : РАН Ин-т рус. Языка, 2000. – 82 с.
7. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі. – Харків : Константа, 2004. – 292 с.
8. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288 с.